

Поглед в историята на Бургас

Бургас е четвъртият по големина град в България. От дълги години той заема второ място след столицата София по икономическа активност и принос в БВП на Република България. Живописно разположен в дъното на най-удобния залив на Черно море, градът е важен кръстопът, на който се пресичат всички пътища и др. комуникации между северното и южното Черноморие с вътрешността на страната.

Благоприятното географско положение се допълва от изключителни природни дадености. Двете най-големи естествени сладководни езера в България - Бургаско и Мандренско и соленото Атанасовско езеро обгръщат града от север, запад и юг и го притискат към брега на морето. Атанасовското езеро е национален резерват от световно орнитоложко значение - на второ място в Европа по брой на редки защитени видове птици. Заедно със защитената местност "Пода" при отока на Мандренското езеро, те образуват т.нар. Бургаски влажни зони, където вече са създадени много добри условия за екотуризъм за български и чуждестранни туристи. Поради богатството на риба, бургаските езера са сборен пункт в т. нар.

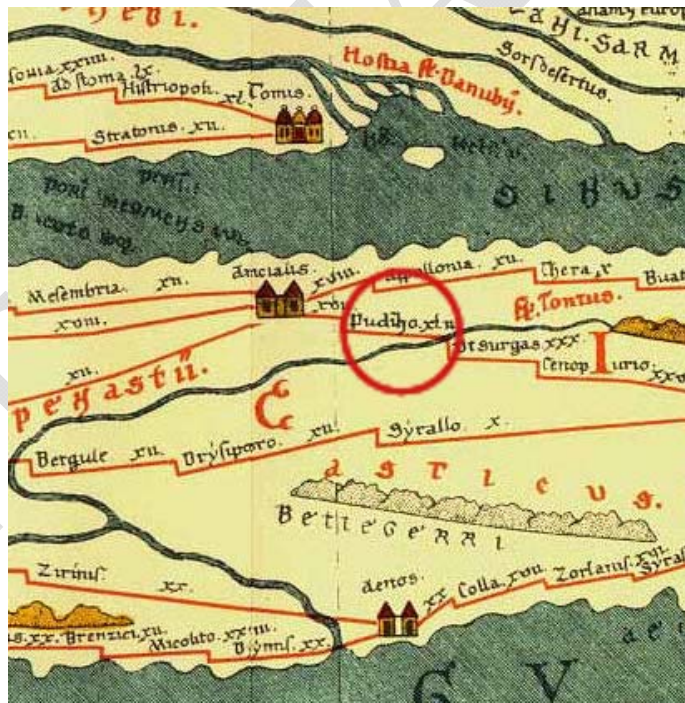

Понтийски път на прелетните птици от тропическите зони на Африка към Централна и Източна Европа, което е от голямо значение за развитието на орнитологическия туризъм тук.

От североизток при връзката на Атанасовското езеро с морето са разположени Бургаските солници, най-големите в България, където в автентичен вид е запазен древният занаят на соларите. В близките околности на Бургас се намират Бургаските минерални извори, прочути със своята лековитост още в древността. Свидетелство за хилядолетното им използване са останките от античния и средновековен град Аква Калиде и тракийското светилище на Трите нимфи, покровителки на изворите. Днес на същото място е изграден голям балнеоложки център, в който се използва уникалното съчетаване на лечебните свойства на минералната вода и на калта от дъното на соленото езеро.

Поселищният живот на територията на днешния град също има хилядолетна история. Две праисторически селищни могили и находки от дъното на пристанището показват, че той е започнал още през V - IV хил. пр. Хр. Поради активното строителство в по-късни епохи, не са запазени останките от античното селище наречано "Сладки кладенци" на територията на кв. "Победа", съществувало през V - IV в. пр. Хр. В музея се съхраняват много ценни находки, добити при археологическите проучвания на неговите некрополи. Крепостта е изградена в средата на II век по времето на римския император Антонин Пий с цел връзката на римската колония Деултум и богатите вътрешни тракийски провинции с морските търговски пътища. За създаване на крепостта научаваме от надпис върху каменна плоча, която днес е изложена в Археологическата експозиция на Бургаския Регионален Музей. Това е посветителен надпис от 155 г., в който се казва, че при управлението на император Антонин Пий по границите на колонията са изградени бурги и президии / крепости/. Няма спорове сред историците, че именно на дясната страна на отока при нос Форос е било създадено античното пристанище, пазено от добре укрепена крепост наречена Бургос. Доказва го и етимологията на запазения топоним, който

се появява още в първите карти, представящи Черноморските пътища и локации. В Певтингеровата карта / в редакцията от IV в/ крепостта при пристанището е отбелязана като Пудизо. През средновековието в гръцките извори името ѝ е буквално преведено като Пиргос, а в италианските и други европейски карти до XVI в.- като Порос. Приемствеността продължава и след XVII в., когато латинското Бургос/ас/ отново се появява в картите, в европейските и в османските документи.

Тази крепост е пряко свързана и с българската военна история през средновековието. През 1304г. на моста на отока / днешната м. Пода/ до крепостта Порос, българският цар Тодор Светослав постигнал стратегическа победа над византийската армия, с която разширил границите на Българската държава на юг чак до Ахтопол. Тя се запазва и по времето на Османската империя заради стратегическото си място в дъното на Бургаския залив, както и добрите пътища свързващи я с вътрешността на страната.

През 1453 г крепостта била превзета заедно с цялото Черноморско крайбрежие. Османските завоеватели оценили най-добре защитеното пристанище и го използвали активно през следващите векове. За нуждите на корабоплаването на най-високата част на брега бил построен фар, който дал името на полуостров „Форос“ при днешния квартал Краймorie. Селището, свързано с пристанището, турските и европейски пътешественици наричали Бургас, което се вижда в разказите и описанията им през XVI-XVIIIв.

Още в средата на XVI в.известния турски географ и историк Хаджи Калфа споменава Бургас като първото пристанище по западния бряг на Черно море след Босфора. За него пише и пътешественика Евлия Челеби през 1656 г., като от описанието личи, че той е запазил старото си местонахождение. И турските и европейските автори споменават, че Бургас има два пристана /наричани скеле/: единия по-открит за големи кораби при п-ов.Форос и втори, добре защитен от ветровете при лошо време в м.Гарда, сега на територията на доковете на кораборемонтния завод.

Тези исторически факти опровергават легендата, разпространявана от гръцки фанариоти преди Освобождението, че Бургас е създаден през 1656 г. от гръцки рибари, дошли от Анхиало, Созопол и малоазийското градче Бандърма. Очевидно богатият улов на риба в залива и околните езера е привлякъл рибарите и те са се заселили през XVII в. близо до старото пристанище на територията на кв.Победа. По-същото време е създадено и с. Атанас-къой /Атанасово/ на територията на съвременния бургаски квартал Изгрев.

През XVIII в. градът със своето добро пристанище привлича вниманието на много европейски дипломати и търговци. Техните сведения показват, че той е един от най-големите градове по Западния черноморски бряг. През 1786 г. австрийският дипломат Венцел Едлер фон Броняр пътувал по море от Цариград до устието на р. Дунав и посетил Бургас. Той подробно описал в служебната си кореспонденция градоустройството,

пристанището, търговията, стопанските дейности и пътищата, като нарекъл града „Касаба“/от турски - търговски град/, „най-голямото и най-богатото селище в целия този край, наброяващо до 1200 къщи.“ Можем да приемем съобразно тогавашните патриархални традиции, че по това време Бургас е имал над шест хиляди жители.

По време на Руско-турската война 1828-29 г. Бургас бил превърнат във военна крепост. През зимата на 1929 г. тук пристигат руските войски начело с генерал Дибич Забалкански, посрещнати възторжено от местното население. След подписване на примирието с Турция в Бургас става главна квартира на руската армия, която започнала да провежда целенасочена изселническа кампания на християнското население от Източна България в Русия. Страхът от издевателствата на османската власт и преселените от Руската империя татари и черкези довел до масово обезлюдяване и на Бургаския край. Бургас също намалял наполовина, но предимно за сметка на гръкоезичното население. Това коренно променило посоката на неговото по-нататъшно културно и икономическо развитие през втората половина на века.

В средата на 60-те години на XIX в. Бургас се наложил като най-важен търговски център на Североизточна Румелия за износ на земеделски стоки и най-вече на жито от плодородните поля на Карнобатско, Сливенско, Старозагорско. В удобния, дълбок и защитен от северните ветрове Бургаски залив можели да хвърлят котва големи кораби и това привлякло интересът на най-големите европейските корабни компании. Според едно френско проучване за корабоплаването в главните черноморски пристанища през 1865 г. Бургас се нарежда на второ място по тонаж след Трапезунд.

Икономическият напредък на града през 60-те години привлича заможни и образовани българи от Котелско, Елена, Карнобат, Малко Търново, Сливен, Стара Загора и др. подбалкански градове. Много от тях участвали активно в борбата за българска просвета и самостоятелна българска църква. Оформило се ядро от български първенци начело с Койчо Райков, Стефан Жечков, Панайот и Ясен Русалиеви, Димитър Бракалов, Сава хаджи Дечев, Никола Камбуров, които започват да събират пари за построяването на първата българска църква и училище в Бургас.

Активна роля в борбата за българско училище и църква в Бургас изиграл големия възрожденец поп Георги Стоянов. През 1868 г. той организира първото честване на празника на Светите просветители Кирил и Методий в града. На следващата година поп Георги дарява къщата си за да

се приспособи за църква и училище към нея. Естествено българската общност избрала името „Св. Св. Кирил и Методий“, а за първи учител бил поканен Боян Керемидчиев. През 1872 г. той бил сменен от поп Сава Катрафилов, известен възрожденски деятел и революционер. През 1876 г. той заминава за Браила и се включва в Ботевата чета. Близък приятел и съветник на Христо Ботев, Сава Катрафилов го следва в героичния път към Околчица, където загива в сраженията заедно с войводата.

Възрожденската дейност в българското училище била продължена от учителят Стоян Шивачев. Той успял да умножи броя на учениците и да въведе нови по-модерни методи за тяхното обучение. Стоян Шивачев участвал активно в политическия живот, а при възторженото посрещане на руските освободители водени от полковник Лермонтов на 6 февруари 1878 г. той произнесъл тържествено слово на руски език. На следващият ден е създадена първата българска община в Бургас. Нейното управление поели първият кмет Нико Попов, зам. кмета Ясен Русалиев и секретарите на общината Мавруди

Стойчев и Стоян Шивачев.

Стоян Шивачев (1852 – 1914)

известния бургаски род Хаджипетрови. Така бил съхранен последния оцелял средновековен островен манастир по Западното Черноморие.

Заедно с Бургас се издигнало и значението на близкия морски манастир „Света Анастасия“. Благодарение на дарители от Бургаския край той бил възстановен след тежките пожари и пиратски набези през миналите векове. През 1802 г. била ремонтирана и отново стенописана манастирската църква със средства от котленеца хаджи Матей, родоначалник на

Богатото археологическо, историческо и природно наследство на цялата Бургаска област е представено в експозициите на 4 музея в града: Археологически, Етнографски, Исторически и Природонаучен, обединени в Регионален Бургаски музей. Те показват изключителни редки и ценни колекции, свързани с морската история и биоразнообразие и са привлекателен център за туристите. От тук те се подготвят и пренасочват към посещение на близките старинни градове: Созопол, Несебър, Дебелт, Малко Търново и др., както и на природните резервати: Ропотамо, Аркутино, парк Странджа.

От края на XIX век Бургас се отличава с един от най-бързо развиващите се в България икономически и духовен просперитет. Това е създадо условия за изграждането на интересна архитектурна среда, умело съчетаваща европейските архитектурни стилове и творчески претворената в тях

българска традиция. За нейното съхраняване днес е важно запазването в добро състояние на 264 сгради, обявени за паметници на културата.

По голяма част от паметниците на културата са разположени край двете главни улици на града - "Александровска" и "Богориди" и около площада пред първата българска църква и училище в Бургас носещи името на "Св. Св. Кирил и Методий". На 6 км. навътре в морето се намира друга християнска светиня - островния манастир "Св. Анастасия" - п.к. от нац. значение. Това е най-добре запазеният морски манастир по Черноморското крайбрежие, съществувал от XI век. Поради специфичните климатични условия, той се намира в тежко състояние и се нуждае от сериозни строително-консервационни дейности за да възстанови възможностите си на привлекателен туристически обект.

Днес Бургас се отличава с богат художествен и артистичен дух. В над 30 галерии се представят бургаски творци, своя богата програма имат прочутия бургаски театър, опера, държавни и самодейни изпълнителски състави за традиционна и съвременна музика и танци. Тук се провеждат

международните музикални празници "Емил Чакъров", най-големият Международен фолклорен фестивал, песенният конкурс "Бургас и морето" и конкурсът за детска песен "Сладкопойна чучулига". В града са изградени два елитни стадиона и модерни спортни зали, където се провеждат международните турнири по художествена гимнастика на името на Жулиета Шишманова и по спортни танци. При пристанище Бургас се развиват най-добрите ветроходни школи в България, а край о-в "Св. Анастасия" се провеждат международни състезания за подводни спортове.

Тази богата програма създава добри условия за целогодишно развитие на културен туризъм, съчетан с възможности за други алтернативни форми на еко, балнео и морски туризъм. Тя е насочена не само към гостите на Бургас, но и към

туристите в близките курорти: Слънчев бряг, Елените, Несебър, Дюни, Созопол, Приморско и др, които през последните години значително нараснаха. Създадени са безспорни предпоставки туристическият бизнес да стане един от най-важните икономически сектори в Бургаския регион с възможности за откриване на повече работни места с по-трайна заетост.

Съхраняването и развитието на устойчиви традиции в образователната и културната сфера превръщат Бургас в един от най-големите културни центрове в България. Градът е партньор в много икономически, екологични, социални, образователни и културни международни проекти и предлага благоприятни възможности за инвестиции.

Н.с. Цоня Дражева